

наукової літератури та нормативних актів запропоновано визначення терміна «переміщення товарів через митний кордон України».

Ключові слова: правове забезпечення, переміщення товарів через митний кордон, ознаки переміщення товарів, принципи переміщення товарів.

Аннотація

Базилюк И. А. Понятие перемещения товаров через таможенную границу и его правовое обеспечение. — Статья.

Публикация посвящена исследованию такой научной категории, как перемещение товаров через таможенную границу Украины, исследованию ее признаков и принципов. Установлено нормативно-правовые акты, которыми регулируется порядок перемещения товаров через таможенную границу. На основе анализа научной литературы, нормативных актов выработано авторское определение термина «перемещение товаров через таможенную границу Украины».

Ключевые слова: правовое обеспечение, перемещение товаров через таможенную границу, признаки перемещения товаров, принципы перемещения товаров.

Summary

Bazilyuk I. A. The conception of the transference of goods through the customs border and it's legal providing. — Article.

The publication is dedicated to the research of the scientific category — the transference of goods through the customs border of Ukraine, of its attributes and principles. The normative-law acts, which regulate the process of the transference of goods through the customs border of Ukraine were assigned. On the basis of the scientific literature and normative-law acts analysis the author's definition of the term — transference of goods through the customs border of Ukraine was developed.

Keywords: legal providing, transference of goods through the customs border, attributes of the transference of goods, principles of the transference of goods.

УДК 349.6

О. В. Басай

КОНТРОЛЬ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ, ВИКОРИСТАННЯ І ВІДТВОРЕННЯ РОСЛИННОГО СВІТУ

Контроль як функція державного управління являє собою діяльність уповноважених на це державних органів управління в межах матеріальних норм екологічного права, спрямовану на спостереження та перевірку дотримання усіма юридичними та фізичними особами нормативних положень та вимог, сформульованих у чинному екологічному законодавстві [1, 61]. Термін «контроль» досить часто зустрічається у законодавстві, науковій літературі, практичній діяльності. Проте в науці немає чіткого його визначення і він має багато значень. Так, в юридичній літературі контроль розглядається як функція управління [2, 306], функція управління і специфічна форма діяльності [3, 24], мета і функція управління в галузі охорони довкілля [4, 53–55], спосіб забезпечення законності і дисципліни в галузі охорони довкілля [5, 96].

Питаннями контролю у галузі охорони використання і відтворення рослинного світу займалися науковці-екологи А. П. Гетьман, М. М. Бринчук, А. Е. Лунев, Ю. С. Шемшученко та інші. Проте на сьогодні поняття екологічного конт-

ролю, його мета та форми досліджуються без конкретизації стосовно охорони, використання і відтворення рослинного світу. Це зумовлює необхідність постановки як мети статті дослідження контролю у галузі охорони, використання і відтворення рослинного світу.

М. М. Бринчук під екологічним контролем розуміє найважливіший правовий захід забезпечення раціонального природокористування та охорони навколишнього середовища від шкідливих дій, функція державного управління і правовий інститут права навколишнього середовища. Ґрунтуючись на ролі екологічного контролю в механізмі охорони навколишнього середовища, його можна оцінювати як найважливіший правовий захід. Саме за допомогою екологічного контролю в основному забезпечується примушення відповідних суб'єктів права навколишнього середовища до виконання екологічних вимог [2, 306].

Автори підручника «Екологічне право України» (відповідальні редактори А. П. Гетьман, М. В. Шульга) відзначають, що екологічний контроль являє собою діяльність уповноважених державних органів виконавчої влади щодо забезпечення дотримання вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища усіма державними органами, підприємствами, установами та організаціями, незалежно від форм власності і підпорядкування, а також громадянами [6, 77].

А. Е. Лунев розглядає контроль як засіб забезпечення законності і державної дисципліни в галузі охорони природи і раціонального використання природних ресурсів як один з методів управлінської діяльності в галузі природоохоронних відносин [7, 57].

Метою екологічного контролю є підтримка сприятливої якості навколишнього природного середовища за допомогою забезпечення виконання екологічних правил і норм всіма суб'єктами, діяльність яких пов'язана з використанням природних ресурсів або впливає на стан навколишнього природного середовища [8, 26].

Слід відзначити позицію А. К. Голіченкова, який, досліджуючи теорію і практику екологічного контролю, розрізняє три його рівні: по-перше, екологічний контроль — це функція державного управління природокористуванням і охороною навколишнього природного середовища; по-друге, гарантія виконання природоохоронних заходів, по-третє, правова форма екологічної діяльності [9, 37].

У зв'язку з цим контроль у галузі охорони, використання і відтворення рослинного світу охоплює весь механізм правового регулювання охорони, використання і відтворення рослинного світу, починаючи з розроблення правових норм, їх застосування і закінчуючи оцінкою результатів їх дії і рівня ефективності правового регулювання.

Що стосується форм контролю, то в науковій літературі виділяють: попередню, поточну, наслідкову [10, 213], інформаційну, попереджувальну, каральну [11, 58; 12, 126–127].

Контроль у галузі охорони, використання і відтворення рослинного світу поділяється на державний, відомчий, виробничий, громадський.

Державний контроль в галузі охорони, використання і відтворення рослинного світу має надвідомчий характер, його завданням є дотримання законодавства про рослинний світ і нормативів щодо охорони рослинного світу всіма державними органами, службовцями, а також усіма підприємствами, установами, організаціями та фізичними особами.

Даний контроль повинен базуватися на принципах: законності, об'єктивності, оперативності, універсальності, гласності, систематичності.

Процесуальну форму екологічного контролю досліджено у працях А. П. Гетьмана, на думку якого екологічний контроль являє собою процесуальну діяльність спеціально уповноважених на це державних органів управління використанням, відтворенням і охороною навколишнього природного середовища, інших суб'єктів права по спостереженню і перевірці відповідності природоохоронної діяльності підконтрольних суб'єктів вимогам екологічних імперативів, прийнятих у законодавстві [13, 27–28].

У зв'язку з цим обґрунтованим є виділення А. П. Гетьманом трьох стадій провадження екологічного контролю: а) організаційно-підготовчої; б) перевірки фактичних обставин, їх аналізу та ухвалення юридично значущого рішення; в) перевірки виконання рішення [13, 28].

Що стосується визначення кола суб'єктів контролю в галузі охорони, використання і відтворення рослинного світу, то відповідно до ст. 36 Закону України «Про рослинний світ» державний контроль у галузі охорони, використання та відтворення рослинного світу здійснюється Кабінетом Міністрів України, спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі охорони навколишнього природного середовища і його органами на місцях, місцевими державними адміністраціями, іншими спеціально уповноваженими на це органами виконавчої влади відповідно до законодавства України [14].

Проте це не є вичерпний перелік органів державної влади, які в межах своїх повноважень і покладених на них завдань здійснюють державний контроль в галузі охорони, використання і відтворення рослинного світу. Тому сюди слід додати Верховну Раду України, Верховну Раду Автономної Республіки Крим, обласні і районні ради, Президента України, правоохоронні органи.

Центральним органом виконавчої влади у галузі охорони навколишнього природного середовища є Міністерство охорони навколишнього природного середовища. Відповідно до Положення про Міністерство охорони навколишнього природного середовища України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 листопада 2006 р. № 1524, одним із завдань даного міністерства є здійснення державного контролю за додержанням вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання, відтворення та охорону природних ресурсів, екологічну та в межах своєї компетенції радіаційну безпеку, охорону та використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, формування, збереження та використання екологічної мережі, з питань поводження з відходами (крім поводження з радіоактивними відходами), небезпечними хімічними речовинами, пестицидами та агрохімікатами, а також забезпечення здійснення державного геоло-

гічного контролю, державного геодезичного нагляду за топографо-геодезичною і картографічною діяльністю [15]. Для виконання даного завдання Міністерство охорони навколишнього природного середовища наділене повноваженнями, передбаченими ст. 20 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [16], ст. 29 Лісового кодексу України [17], п. 4 постанови Кабінету Міністрів України від 2 листопада 2006 р. № 1524 [15].

Територіальними органами Міністерства охорони навколишнього природного середовища України є Державні управління охорони навколишнього природного середовища в областях, містах Києві та Севастополі, які реалізують контрольні повноваження міністерства на місцях.

До інших органів виконавчої влади, які здійснюють контроль в галузі охорони, використання і відтворення рослинного світу відносяться:

- Державна екологічна інспекція;
- Державна служба заповідної справи;
- Державний комітет лісового господарства.

Державна екологічна інспекція і Державна служба заповідної справи входять до складу Міністерства охорони навколишнього природного середовища відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 16 червня 2004 р. № 770 «Про урядові органи державного управління у складі Міністерства охорони навколишнього природного середовища». Серед завдань Державної екологічної інспекції у Положенні про Державну екологічну інспекцію, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2001 р. № 1520, передбачено: здійснення державного контролю за додержанням вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення та охорони природних ресурсів. В межах своїх повноважень Державна екологічна інспекція організовує та здійснює контроль за додержанням вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання, відтворення та охорону природних ресурсів; додержанням правил, нормативів, стандартів у сфері охорони навколишнього природного середовища; виконанням вимог висновків державної екологічної експертизи у сфері використання, відтворення і охорони природних ресурсів; додержанням умов виданих дозволів, лімітів та квот на спеціальне використання природних ресурсів, транскордонне переміщення об'єктів рослинного світу [18].

Здійснення державного контролю за додержанням режиму територій та об'єктів природно-заповідного фонду і забезпечення збереження біологічного та ландшафтного різноманіття на територіях природно-заповідного фонду покладається на Державну службу заповідної справи на підставі Положення про Державну службу заповідної справи, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 1000 від 9 серпня 2001 р. [19].

Державний комітет лісового господарства відповідно до Положення про Державний комітет лісового господарства України, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 883 від 27 червня 2007 р., реалізуючи такі свої завдання, як забезпечення реалізації державної політики у сфері лісового гос-

подарства, а також охорони, захисту, раціонального використання і відтворення лісових ресурсів, підвищення ефективності лісового господарства, здійснення державного управління, регулювання та контролю у сфері лісового господарства, здійснює державний нагляд і контроль за додержанням вимог щодо охорони, захисту, використання та відтворення лісів [20]. Контрольні повноваження даного центрального органу виконавчої влади з питань лісового господарства в галузі охорони рослинного світу закріплені також у ст. 28 Лісового кодексу України [17].

Здійснюється державний контроль органами державної влади у двох формах: попереднього і поточного контролю [2, 451]. Попередній контроль проводиться на стадії планування заходів з охорони і використання ресурсів рослинного світу. Поточний контроль ставить за мету виявити порушення законодавства про рослинний світ, його причини і визначити спричинену шкоду.

Відповідно до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [16], Лісового кодексу України [17], Закону України «Про природно-заповідний фонд України» [21], постанови Кабінету Міністрів України від 2 листопада 2006 р. № 1524 [15], Міністерство охорони навколишнього природного середовища, як центральний орган виконавчої влади у галузі охорони навколишнього природного середовища, наділене широким колом управлінських і контрольних повноважень в галузі використання природних ресурсів (в тому числі природних рослинних). В той же час Державна екологічна інспекція входить до складу даного міністерства.

Тому Державну екологічну інспекцію доцільно вивести зі складу Міністерства охорони навколишнього природного середовища і надати їй статус Державного комітету України. Тоді вона набуде статусу окремого органу виконавчої влади з чітко виділеними контрольними повноваженнями в галузі охорони, використання і відтворення природних ресурсів (в тому числі природних рослинних).

Відповідно до ст. 37 Закону України «Про рослинний світ» громадський контроль у галузі охорони рослинного світу здійснюють громадські інспектори з охорони навколишнього природного середовища [14]. Даний вид контролю закріплений також у ст. ст. 21 і 36 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [16], ст. ст. 13 і 63 Закону України «Про природно-заповідний фонд України» [21], ст. 95 Лісового кодексу України [17]. Діяльність громадських інспекторів з охорони навколишнього природного середовища регулюється Положенням про громадських інспекторів з охорони довкілля, затвердженим наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України № 88 від 27 лютого 2002 р. [22].

Здійснення державного і громадського контролю в галузі охорони, використання і відтворення рослинного світу є однією з гарантій забезпечення екологічних прав громадян.

Підсумовуючи викладене, доцільно вказати, що контроль у галузі охорони, використання і відтворення рослинного світу є специфічною формою екологічного контролю та являє собою діяльність уповноважених органів державної

влади зі спостереження та перевірки дотримання фізичними та юридичними особами законів і підзаконних нормативно-правових актів, якими врегульовуються правовідносини у сфері охорони, використання і відтворення рослинного світу. Цей контроль охоплює весь механізм правового регулювання охорони, використання і відтворення рослинного світу, починаючи з розроблення правових норм та їх застосування і закінчуючи оцінкою результатів їх дії і рівня ефективності правового регулювання. Контроль у галузі охорони, використання і відтворення рослинного світу здійснюється широким колом суб'єктів і поділяється на державний, відомчий, виробничий, громадський.

Наведені у статті висновки і пропозиції щодо визначення контролю у галузі охорони, використання і відтворення рослинного світу, його форм і суб'єктів повинні знайти свій подальший розвиток за такими напрямками: 1) наукове обговорення доцільності внесення доповнень до ст. 36 Закону України «Про рослинний світ», які б визначили вичерпний перелік органів державної влади, що вправі в межах своїх повноважень і покладених на них завдань здійснювати державний контроль в галузі охорони, використання і відтворення рослинного світу; 2) наукове обговорення доцільності виведення Державної екологічної інспекції зі складу Міністерства охорони навколишнього природного середовища і надання їй статусу Державного комітету України; 3) розробка та впровадження у практичну діяльність органів державної влади, які в межах своїх повноважень і покладених на них завдань здійснюють державний контроль в галузі охорони, використання і відтворення рослинного світу, відповідних методичних рекомендацій.

Література

1. Попов В. К. Екологічне право України : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / В. К. Попов, А. П. Гетьман, С. В. Разметаєв [та ін.]; за ред. В. К. Попова та А. П. Гетьмана. — Х. : Право, 2001. — 480 с.
2. Бринчук М. М. Экологическое право (право окружающей среды) : учеб. для высш. юрид. учеб. завед. / М. М. Бринчук. — М. : Юристъ, 1999. — 688 с.
3. Титова Н. И. Материальная ответственность работников сельскохозяйственных предприятий / Н. И. Титова. — М. : Юрид. лит., 1978. — 98 с.
4. Горшенев В. М. Контроль как правовая форма деятельности / В. М. Горшенев, И. Б. Шахов. — М. : Юрид. лит., 1987. — 127 с.
5. Мельник П. В. Правова охорона лісів Карпатського регіону України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / П. В. Мельник. — Івано-Франківськ, 2002. — 195 с.
6. Гетьман А. П. Екологічне право України / А. П. Гетьман, М. В. Шульга, В. К. Попов [та ін.]; за ред. А. П. Гетьмана і М. В. Шульги. — Х. : Право, 2005. — 382 с.
7. Лунев А. Е. Природа, право, управление / А. Е. Лунев. — М., 1981. — 94 с.
8. Кузнецова Н. В. Экологическое право : учеб. пособие / Н. В. Кузнецова. — М. : Юриспруденция, 2000. — 168 с.
9. Голиченков А. К. Экологический контроль: теория и практика правового регулирования : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.06 / А. К. Голиченков. — М., 1992. — 306 с.
10. Шемшученко Ю. С. Советы народных депутатов и охрана окружающей среды / Ю. С. Шемшученко, Н. Р. Мальшева, С. А. Боголюбов [и др.]; отв. ред. Ю. С. Шемшученко. — К. : Наук. думка, 1984. — 254 с.
11. Мунтян В. Л. Правова охорона природи УРСР / В. Л. Мунтян. — Вид. 2-ге, допов. — К. : Вища шк., 1982. — 232 с.
12. Петров В. В. Экология и право / В. В. Петров. — М. : Юрид. лит., 1981. — 224 с.

13. Гетьман А. П. Еколого-процесуальна правова теорія: проблеми становлення і розвитку : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.06 / А. П. Гетьман. — Х., 1995. — 31 с.
14. Про рослинний світ : Закон України від 9 квіт. 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 22–23. — Ст. 198.
15. Про затвердження Положення про Міністерство охорони навколишнього природного середовища України : постанова Кабінету Міністрів України від 2 листоп. 2006 р. № 1524 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : nau.kiev.ua.
16. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 черв. 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 41. — Ст. 546.
17. Лісовий кодекс України : Закон України від 21 січ. 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 17. — Ст. 99 ; ...в ред. від 8 лют. 2006 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2006. — № 21. — Ст. 70.
18. Про затвердження Положення про Державну екологічну інспекцію : постанова Кабінету Міністрів України від 17 листоп. 2001 р. № 1520 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : nau.kiev.ua.
19. Про затвердження Положення про Державну службу заповідної справи : постанова Кабінету Міністрів України № 1000 від 9 серп. 2001 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : nau.kiev.ua.
20. Про затвердження Положення про Державний комітет лісового господарства України : постанова Кабінету Міністрів України № 883 від 27 черв. 2007 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : nau.kiev.ua.
21. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16 лют. 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 34. — Ст. 502.
22. Про затвердження Положення про громадських інспекторів з охорони довкілля : наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища України № 88 від 27 лют. 2002 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : nau.kiev.ua.

Анотація

Басай О. В. Контроль у галузі охорони, використання і відтворення рослинного світу. — Стаття.

У статті аналізується поняття екологічного контролю, на підставі чого визначається поняття контролю у галузі охорони, використання і відтворення рослинного світу. Досліджуються форми і суб'єкти контролю у галузі охорони, використання і відтворення рослинного світу.

Ключові слова: екологічний контроль, рослинний світ, контроль у галузі охорони, використання і відтворення рослинного світу.

Аннотация

Басай А. В. Контроль в сфере охраны, использования и восстановления растительного мира. — Статья.

В статье анализируется понятие экологического контроля, на основании чего определяется понятие контроля в сфере охраны, использования и восстановления растительного мира. Исследуются формы и субъекты контроля в сфере охраны, использования и восстановления растительного мира.

Ключевые слова: экологический контроль, растительный мир, контроль в сфере охраны, использования и восстановления растительного мира.

Summary

Basay O. V. Control in the sphere of security, use and recreation of the plant world. — Article.

The article is dedicated to the consideration of ecological control and control in the sphere of security, use and recreation of the plant world. The forms and subjects of control in sphere of security, use and recreation of the plant world are investigated.

Keywords: ecological control, plant world, control in sphere of security, use and recreation of the plant world.